

نقاشان ایران در هندوستان

بشنداس نقاش هندی در دربار اکبر شاه و جهانگیر بود «دولت» نقاش معروف هندی تصویر او را در یکی از صفحات «مرقع گلشن» داده است (شکل ۱). جهانگیر، بشنداس را همراه خان اعلم سفیر کبیر هند در دربار شاه عباس به اصفهان فرستاد تا از پادشاه ایران تصویری تهیه کند و درباره او چنین می نویسد: «در آن هنگام خان اعلم را به دربار پادشاه ایران فرستاد». بشنداس را که تصویر ساز بی نظیری است همراه او کرده و به او مأموریت دادم تصویر برادرم شاه عباس و شخصیت‌های برجسته مملکت را تهیه کند و برایم بیاورد. او اینکار را انجام داد و تصویر برادرم شاه عباس را چنان خوب ساخته بود که تمام کسانی که آن پادشاه بزرگ را دیده‌اند تصدیق کردند که کاملاً شبیه به اوست. آنطوری که «دولت» بشنداس را معرفی نموده جوانی باریک اندام است که قبای سفیدی بر تن دارد و روی شانه‌هایش یک شال سبز انداخته، مقابل خود را نگاه می کند و صفحه بزرگ نقاشی در دست دارد. دستهایش با دقت بسیار نقش شده و روی صفحه‌ی نقاشی که روی زانویش قرار گرفته عبارت زیر نوشته شده شبیه بشنداس برادر زاده‌ی ننها مصور عمل دولت تنها نقاش معروف دربار اکبر شاه بود. یکی از تصاویری که شاه عباس را نشان می‌دهد و امضای «بشنداس» در زیر آن دیده می‌شود (شکل شماره ۲) تصویری است که امروز در موزه ارمیتاژ در لنینگراد محفوظ است. این تصویر پادشاه ایران را سوار بر اسب نشان می‌دهد. سبیل‌های پادشاه بلند و آویزان است. در تصاویری که ما معمولاً از شاه عباس می بینیم، سبیل پادشاه بطرف بالا پیچیده است و این تصویر بشنداس نشان می‌دهد که شاه عباس سبیل سر بالا نداشته. در چشمان پادشاه مهربانی و خوش قلبی و عطوفت نمایان است. کلاه پادشاه همان است که غالباً در مینیاتورها و تصاویرهای دیگری از عهد شاه عباس دیده می‌شود.

روی لبه کلاه شلیله‌هایی دوخته شده. لباس پادشاه بسیار ساده است و عبارت از قبای بلندی است که روی آن شالی بسته شده، طرف چپ شال کماندانی آویزان است. چون شاه علاقه زیاد به شکار پرندگان داشته قوشی بر روی دست راست وی نشان داده شده.

شکل شماره ۳ در این مقاله دربار شاه جهان پسر جهانگیر را نشان می‌دهد. در طرف چپ، نزدیکان خاندان سلطنتی دیده می‌شوند. در بالای تخت پادشاه، عبارت زیر نوشته شده: ثنای شاه جهان ذکر شب نشینان باد *** دعاء دولت او ورد صبح خیزان باد به هر طرف که کشد تیغ یک سواره چو مهر *** سپاه خصم چو انجم زهم گریزان باد

بسیاری از درباریان که در این تصویر نشان داده شده اند شناخته می‌شوند و تعدادی از آنها ایرانی هستند

به احتمال این تصویر کار نقاش هندی «چتر من» کار دیگری در کتابخانه سلطنتی تهران موجود است که امضاء دارد. این تصویر شاه جهان را در لباس فاخری نشان می‌دهد و پسرش داراشکوه که در این موقع ۱۳ سال دارد قوشی را به او هدیه می کند. شاه جهان در

این تصویر ۳۶ سال دارد و قبای او به رنگ بنفش است و کمربندی زرین بر کمر دارد و شلوارش قرمز رنگ است و خالهای طلایی در روی آن دوخته شده. سه ردیف گردن بند مروارید بر گردن دارد و عمامه‌اش از زربفت است و روی آن یک ردیف مروارید درشت و یاقوت و زمرد بسته شده انگشترهایی بر انگشت دارد. شاه جهان در سن ۳۶ سالگی به سلطنت رسید و مردی متدین و منظم و شجاع بود. پسرش داراشکوه در آن موقع ۱۳ سال داشت. شاه جهان به محض اینکه امکان پیدا کرد او را به سمت ولیعهدی خود معرفی نمود ولی برادران دارا با او مخالفت کردند. داراشکوه و برادرش شاه شجاع در ۱۰۴۲ عروسی کردند و در هنگام عروسی آنها شاه جهان ۴۱ سال داشت و حال سلامتی او رضایت بخش نبود و لشکرکشی‌های دکن و تبت و قندهار او را بیشتر ناراحت کرده بود. در این موقع شهر دهلی جدید ساخته میشد ولی شاه جهان زن عزیز خود ممتاز محل را از دست داده بود. یک سال پس از مرگ ممتاز محل (۱۰۴۰) پدرش آصف خان که ایرانی بود دنیای فانی را ترک کرده بود. تقریباً در همان اوان مهابت خان، سردار شاه شجاع که او هم ایرانی بود وفات یافته بود. شاه جهان با حال یأس از پسرش کمک خواست. وی داراشکوه را در نزد خود نگاهداشت و شاه شجاع را به حکومت بنگال منسوب کرد و او رنگ زیب را به دکن فرستاد. فتح تبت (۱۰۶۰) و بیجاپور تا اندازه‌ای بر شکوه سلطنت او افزودند ولی به زودی دوران بیچارگی شروع شد. برادران داراشکوه که تصور می کردند مرگ شاه جهان نزدیک است تصمیم گرفتند سلطنت را از کف او برابند. او رنگ زیب در این کار موفق شد. شایسته خان (شکل ۴) به دارا شکوه خیانت کرد و دارا به فرمان برادرش او رنگ زیب، محکوم به قتل شد. همسر او نادره خانم در زندان جان داد پسرش سلیمان مسموم شد. پسران دیگر شاه شجاع و مراد بخش کشته شدند. و شاه جهان در مدت هشت سال که در زندان بسر برد تمام این وقایع را به چشم خود دید زیرا به دست پسرش اورنگ زیب به کاخ اگره محبوس بود. بسیار احتمال دارد که مرقع گلشن در زندان اگره بدست پادشاه محبوس در ایام تنگدستی ترتیب داده شده باشد

ش ۴

ش ۱

ش ۲

ش ۳